

Türkiye’de 6 Şubat Depremlerindeki Bir Grup Afet Gönüllüsünün Algı ve Deneyimleri ¹

Perceptions and Experiences of a Group of Disaster Volunteers in the February 6 Earthquakes in Türkiye

Strategic Public Management Journal
Volume 10, Issue 17, pp. 23-43
December 2024
DOI: 10.25069/spmj.1402593
Research Article/Araştırma Makalesi
Received: 10.12.2023
Accepted: 02.05.2024
© The Author(s) 2024
For reprints and permissions:
<http://dergipark.gov.tr/spmj>

Cuma BOLAT ²
Sezai ÖZTOP ³

Öz

Afet ve acil durumlarda, afetle ilgili eğitilmiş ve donanımlı kamu görevlileriyle afet gönüllülerinin birlikte çalışmaları yaygındır. Artan afetler karşısında giderek artan bir afet bilinci ve afet gönüllülüğü ortaya çıkmıştır. İlk üç gün genellikle bölgede, kendisi de afetzedede olanların ilk müdahaleleri yapmaya çalıştığı görülmektedir. Yetkililer ve afet gönüllülerinin bölgeye intikalinden sonra ise elbirliğiyle arama, kurtarma ve yardım faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

Bu çalışmada, 6 Şubat Depremlerinde afet bölgelerinde gönüllü çalışan bir grubun algı ve deneyimlerinin tespit edilerek gönüllü organizasyonlarına yönelik bir tespit yapılması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak, 6 Şubat Depremleri sonrasında bölgeye İstanbul’dan intikal eden ve 9 Şubat-30 Nisan 2023 tarihleri arasında görev yaparak İstanbul’a dönen 154 AFAD gönüllüsüyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmede, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış sorular kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre ağırlıklı olarak orta yaş grubunda, önemli kısmı teknik alanda yüksek öğrenimli genç erkeklerden oluşan katılımcıların en büyük motivasyonları hayat kurtarmak ve kurtarma ekiplerine yardım sağlamaktır. Afet sahasında kalış süreleri bir haftaya yakın olan gönüllüler, afetlere yönelik eğitimlerde özellikle uygulama eğitimlerinin artırılmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bir diğer önemli değerlendirme, afet sonrasında ihtiyaç duyulan en önemli gönüllü grubunun sağlık meslek mensupları olduğudur. Gönüllülere psikolojik destek sunmak açısından özellikle psikolog ve pedagog ihtiyacı olduğuna işaret edilmiştir. Afet yönetimi açısından ihtiyaç duyulan bir başka husus ise koordinasyonun iyileştirilmesi olmuştur. Ayrıca, afet bölgesine intikal eden gönüllülerin daha ilk başta saha içi ve saha gerisi ekipler olarak ayrılmasının acil yardım ve lojistik destek ekiplerinin koordinasyonu açısından yararlı olacağı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Deprem, Gönüllülük

Abstract

In disasters and emergencies, it is common for trained and equipped public officials and disaster volunteers to work together. In the face of increasing number of disasters, an increasing disaster awareness and disaster volunteerism has emerged. In the first three days, it is generally observed that the disaster victims try to make the first interventions in the region themselves. After the arrival of authorities and disaster volunteers, search and rescue, and relief activities are carried out in cooperation.

In this study, it is aimed to determine the perceptions and experiences of a group of volunteers working in disaster areas during the February 6 Earthquakes and to make a determination about volunteer organizations. For this purpose, after the February 6 Earthquake, 154 AFAD volunteers who were deployed to the region from Istanbul and returned to Istanbul after working between February 9 and April 30, 2023 were interviewed. In the interviews, structured and semi-structured questions were used. In line with the findings obtained from the research, the biggest motivation of the participants, who are predominantly middle-aged young men with higher

¹ Marmara Üniversitesi’ndeki 7. Sivil Strateji Sempozyumu’nda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

² Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi; Sivil Savunma Uzmanı, Kadıköy Belediyesi, e-mail: orontes1976@gmail.com, ORCID No: 0000-0001-8875-7056.

³ Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-mail: sezai.oztop@medeniyet.edu.tr, ORCID No: 0000-0003-2656-2776.

education in technical fields, is to save lives and provide assistance to rescue teams. Volunteers, whose duration of stay at the disaster site is close to one week, stated that it is important to increase especially practical trainings in trainings for disasters. Another important assessment is that the most important volunteer group needed after a disaster is health professionals. It was pointed out that psychologists and pedagogues are especially needed to provide psychological support to volunteers. Another issue that is needed in terms of disaster management is the improvement of coordination.

In addition, it was evaluated that dividing the volunteers arriving at the disaster area into in-field and back-field teams at the very beginning would be beneficial for the coordination of emergency aid and logistics support teams.

Key Words: *Disaster Management, Earthquake, Volunteering*

GİRİŞ

Afetlerde kaynakların sınırlı olması, acil müdahale gereksinimine rağmen, kamu görevlilerinin yetersiz kalması nedeniyle gönüllü desteğine ihtiyaç duyulmaktadır (Masoumi vd.; 2014: 2049). İnsanlar 21. yüzyılda uluslararası terörizm, doğal afetler, ekonomik krizler, göçmen krizleri gibi birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. Bu tür ortamlarda kamu müdahale ekiplerinin yanı sıra herhangi bir ücret beklentisi olmadan, sahip oldukları yüksek sorumluluk bilinci ve farkındalık ile hareket eden gönüllü sayıları artmaktadır. Gönüllülük, toplumları bir arada tutan önemli bir sosyal değerdir.

Gönüllü vatandaşlar bir acil durum veya felaket durumunda olay yerine hızla gelirler ve resmi görevliler işbaşına geldikten sonra dahi destek vermeye devam ederler. Afetzedelere yardım konusunda hayati bir rol oynarlar ve resmi görevlilere önemli bir destek sunarlar (Whittaker, McLennan and Handmer, 2015: 1).

İlki 6 Şubat 2023 günü saat 04.17’de, Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesinde 7.7 şiddetinde, ikincisi ise dokuz saat sonra Elbistan İlçesi’nde 7,6 şiddetinde olmak üzere yaşanan iki deprem ve yüzlerce artçı sarsıntı Türkiye’nin 11 ilinde 50 binden fazla can kaybına yol açtı (İTÜ, 2023: 2). Türkiye, bu deprem afeti ardından gerek yurt içi gerekse yurt dışından birçok gönüllü desteğiyle kurtarma çalışmalarını yürüttü. Bu depremler, topraklarının büyük çoğunluğu aktif fay hatları üzerinde bulunan Türkiye’nin gelecekteki afetlere yönelik tedbirli ve hazırlıklı olmasının önemini tekrar hatırlatmıştır.

Afetlerde gönüllülük üzerine yapılan araştırmalarında öne çıkan unsurlardan birisi de psikolojik destektir. Malezya’da, afet yardım çalışmalarında gönüllü olarak görev almış sağlık personelinin deneyimlerini araştırmak için yapılan nitel bir araştırmada derinlemesine görüşmeler için afet yardım gönüllüsü olarak çalışan doktor ve hemşireler arasından on katılımcı seçilmiş, çalışma katılımcıların karşılaştığı zorlukların onların psikolojik, duygusal ve fiziksel sağlıklarına etkilerini ortaya koymuştur. Sağlık personeli arasında ruh sağlığı sorunlarının yüksek oranda görülmesi nedeniyle afet yardım çalışmalarına katılan doktor ve hemşirelerin psikososyal sağlıklarına ilişkin endişeler gündeme gelmiştir (Chen, Ahmad ve Abdullah, 2019: 101414).

Türkiye’de yapılan araştırmalarda da benzeri sonuçlara varıldığı görülmektedir. 6 Şubat Depremine ilişkin yapılan bir çalışmada afetzedelerin, görevlilerin ve gönüllülerin psikolojik açıdan yıpranmışlık ve tükenmişlik hissi ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, depremler sonrası ilk müdahalenin ardından kalıcı düzen sağlanıncaya kadar yardımların sürekliliğine ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir. İhtiyaçları karşılayan kurumlarda çalışanlar, gönüllülerden oluşsa da bu tür görevler, belli bir profesyonellik gerektirmektedir. Bu da deneyimli elemanların kullanılmasını önemli hale getirmektedir. Ancak, bu durum da bu elemanların psikolojik açıdan yıpranmasına ve tükenmişlik yaşamasına yol açabilmektedir (Yıldırım, 2023: 150).

Gönüllüler üzerine akademik çalışmalar olmakla birlikte afet ve acil durum gönüllülüğü üzerine çalışmalar nispeten sınırlıdır. Gönüllülerin bir afet sahasındaki deneyimlerine ilişkin saha çalışmasına ise rastlanmamıştır. Bu çalışma da bu alandaki eksikliği gidermeyi ve Cumhuriyet Tarihi'nin en büyük ve geniş çaplı depreminde gönüllü olarak yardıma gidenlerin saha deneyimlerinden yola çıkarak daha geniş çaplı bilimsel ve akademik araştırmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Evrensel boyutları olsa da gönüllülük, toplumların kültürel, tarihi, dini, siyasi, ekonomik ve coğrafi birikimine bağlı olarak ortaya çıkar. Diğer ülkeler gibi Türkiye de kendine özgü bir gönüllülük anlayışı ve kültürüne sahiptir. Türkiye'nin gönüllülük alanındaki köklü birikimi, toplumun insani değerlere olan bağlına, inanç ve yaşam kültürüne yaslanmakta, Türkiye'de gönüllülük tam kelime karşılığını bularak gönülden ve karşılıksız bir şekilde vermeye dayanmaktadır (Şentürk, 2023: 1). Nitekim bu tezi destekleyen yakın tarihli bir çalışma olarak; Yüce'nin 2021'de yayımlanan yüksek lisans tezinde, afet gönüllüleri ile yaptığı saha çalışması, Bursa AFAD ile protokolü olan STK'ların faaliyetlerine gönüllü olarak katılım sağlayan gönüllüler ile yapılmıştır. Araştırmanın amacı; bireylerin afet gönüllüsü olarak çalışmalara katılırken motivasyon sebeplerini tespit etmeye yöneliktir. Bu çalışmanın sonucuna göre de gönüllüler diğer insanlara faydalı olmanın önemli olduğu inancına sahiptirler (Yüce, 2021: 1-87).

Bu çalışmanın temel amacı, 6 Şubat Depremlerine katılan afet gönüllülerinin algı ve deneyimlerinden hareketle ilerdeki olası depremlerdeki afet organizasyonlarının iyileştirilmesine yardımcı olmaktır. Bu amaca dayalı olarak ilk önce afet ve gönüllülük kavramları ile ilgili mevzuat ve Bütünleşik Afet Yönetimi anlayışına değinildikten sonra afet gönüllülerinin algı ve deneyimlerini tespiti yönelik araştırmadan elde edilen bilgi ve bulgular paylaşılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Afet ve Gönüllülük

Birleşmiş Milletler tarafından afet "*etkilenen topluluk veya toplumun kendi kaynaklarını kullanarak baş etme yeteneğini aşan, yaygın şekilde insan, malzeme, ekonomik veya çevresel kayıplar ve etkiler içeren, bir topluluk veya toplumun işleyişinde ciddi bir bozulma*" olarak tanımlanmıştır. Son yıllarda toplumlar afetlerin uzun vadeli süreçlerin sonucu olduğunun giderek daha fazla farkına varmışlardır. Aslında tehlike, afet kendini göstermeden uzun yıllar önce oluşmuştur (United Nations Office for Disaster Risk Reduction - UNDRR, 2023).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na (AFAD) göre gönüllü: "*tamamıyla kendi isteği doğrultusunda, dayanışma ve yardımlaşma amacıyla bireysel çıkarlarını gözetmeksizin hiçbir maddi beklentisi olmadan sadece topluma faydalı olmak arzusuyla fiziksel gücünü, zamanını, bilgi birikimini, yeteneğini ve deneyimini kullanarak afet ve acil durum öncesinde, sırasında ve sonrasında toplum hizmeti çalışmalarına katkı sağlayan kişi olarak tanımlanmaktadır (AFAD1, 2023). Bir başka çalışmada ise gönüllülük, "bireylerin, kimse zorlamadan, kendi iradeleri ile bilgilerini, emeklerini, zamanlarını, deneyim ve kaynaklarını hiçbir karşılık beklemeden toplum kalkınmasının istifadesine belirli bir amaç için sunmasıdır"* (Karaman, 2018: 503). Türkiye'de afet yönetimi bakımından gönüllü desteğini de dikkate alan gelişmiş işbölümleri yapılması ve afet çeşitlerine karşı müdahale senaryoları hazırlanması açısından eksiklikler olduğu eleştirileri mevcuttur.

Son yıllarda sıklıkla yaşanan trajik doğa olayları, bunlara müdahale etmek için koordineli ve toplumsal farkındalık temelli gönüllü çabalarına yönelik ihtiyacın arttığını göstermektedir. Bir afet durumunda, her

alandaki yerel gönüllülerin bu tür felaketlerde hizmet etmesi, koordineli eylem ve organizasyonların oluşturulması, çok daha önemli hale gelmiştir (Brennan, Barnett ve Flint, 2005: 71). Gönüllülüğün önündeki sistemik engellerin çözülmesi, yönetim, koordinasyon ve eğitim yoluyla kurumsal ve işlevsel değişiklikler gerektirmektedir (Yumagulova vd., 2019: 1).

Fedakârlık, sorumluluk duygusu ve yardım sunma deneyimlerinin sağladığı hazla motive olan gönüllüler, afete müdahale ve iyileştirme çalışmalarının merkezinde yer almaktadırlar. Gönüllülerin katkıları acil yardım çabalarının çok ötesine uzanır. Onların varlığı toplumsal birlik ve uyumu teşvik eder, dayanışma duygusunu perçinler, afetten sağ kurtulanların psikolojisini güçlendirir ve uzun vadede ekonomik katkı sağlar. Gönüllüler, toplum öncülüğündeki girişimler için katalizör haline gelerek bölge sakinlerinin afete hazırlık ve müdahale çalışmalarına aktif olarak katılmalarını da teşvik eder (Ganoë, Roslida ve Shotang, 2023: 211). Başkalarına yardım etmek aynı zamanda bireylerin kendilerini bir felaketin pasif kurbanları olarak görmekten toplumun iyileşme sürecindeki güçlendirilmiş katılımcılara geçiş yapmalarını sağlar (Steffen ve Fothergill, 2009: 29).

Önemli afetlerden sonraki raporlara göre, mağdurlar/etkilenen kişiler genellikle aile üyelerinden (% 37), komşulardan (% 24), arkadaşlardan (% 15), devlet hizmetlerinden (% 24) veya ilk müdahale ekiplerinden (% 18) yardım almaktadır. ABD’deki 11 Eylül saldırılarının ardından 40.000’den fazla gönüllü yardımda bulunmuştur. 2005 yılında Katrina Kasırgası sırasında Kızılbaş’a 50.000 gönüllü, Avustralya’daki 2009 Kara Cumartesi orman yangınlarında ise 22.000’den fazla gönüllü görev almıştır. Çalışmalar gönüllülerin müdahale operasyonlarında, özellikle acil arama, kurtarma ve yardım faaliyetlerinde önemli bir rol oynadıklarını göstermektedir. Örneğin, 1976 Tangshan depremi, 1980 Güney İtalya depremi, 2004 Hint Okyanusu Tsunamisi, 2008 Çin’deki Sichuan Depremi, 2017 Joplin, Missouri Kasırgası ve 2015 Nepal Depremi’nde, kurtarma operasyonlarının çoğunu gönüllüler üstlendi. 1994 Kobe depreminden sonra kurtarma çalışmalarına büyük kısmını 1,3 milyona yakın gönüllü katıldı. 2015 Oklahoma City bombalamasına 9.600’den fazla kişi katıldı. 2013 Kanada Alberta sel felaketi, 2015 Vancouver İngiliz Körfezi’ndeki yakıt sızıntısı gibi olaylar sırasında da önemli sayıda insan felaket bölgelerine yardıma koşmuştur (Daddaust vd., 2021: 102546).

Türkiye’de afet ve acil durum ile sivil savunma hizmetlerinde gönüllülükle ilgili olarak mevzuat içinde 13 Haziran 1958 tarihli Sivil Savunma Kanunu önemli bir yer teşkil etmektedir. Kanun’un 38. maddesinde, kamu görevlileri ve gönüllülerin seferberlik ve savaş hallerinde, eğitim ve tatbikatlarda, afetlerde ve her türlü kazada, arama kurtarma ve yardım faaliyetlerine katıldıkları sürece, yeme, içme ve barınmalarına dair giderlerin devlet tarafından karşılanacağına yer verilmiştir.

İçişleri Bakanlığının 12 Mayıs 2000 tarihli “Gönüllülerin Sivil Savunma Hizmetlerine Katılma Esasları Yönergesinde, afet alanında çalışan kurumlar ile protokoller imzalanacağı ve kurumlar tarafından belirlenen gönüllülerin isimlerinin sivil savunma birlik müdürlüklerine bildirileceği belirtilmiştir (Günpay, 2022: 316).

18 Aralık 2013 tarih ve 28855 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanan, Afet ve Acil Durumla Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğinin 21. maddesinde, AFAD, valilik, kaymakamlık ve belediyelerin gönüllülüğü özendirici ve teşvik edici çalışmalar yapacağı, gönüllülere eğitim sağlayacağı, teçhizat gibi ihtiyaçlar konusunda destek sunacağı ve farklı toplumsal grupların afet ve acil durum yönetimine katılımını sağlayacağı belirtilmiştir.

29 Temmuz 2020 tarih ve 31200 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanan, İçişleri Bakanlığında; Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Afet ve Acil Durumlara İlişkin Hizmet Standartları ve Akreditasyon Esaslarının Belirlenmesi Hakkındaki Yönetmelik, Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında faaliyet göstermek isteyen

sivil toplum kuruluşları, özel kuruluşları ve AFAD gönüllüsü kişiler ile uygulanacak akreditasyonun usul ve esaslarını içermektedir.

2. BÜTÜNLEŞİK AFET YÖNETİMİ

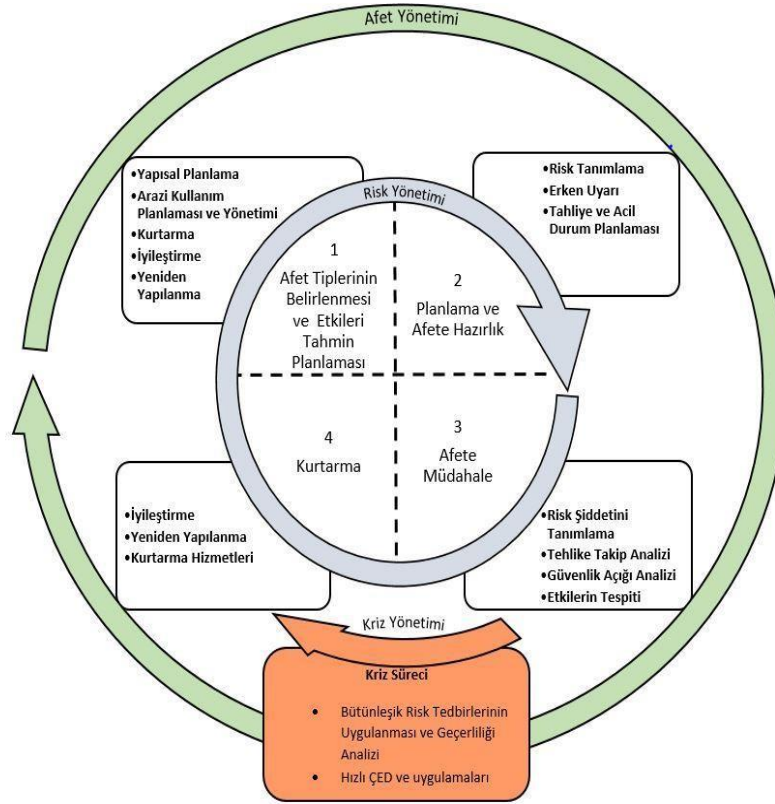
AFAD Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğüne göre; Bütünleşik afet yönetimi, meydana gelmesi olası tüm tehlikeleri göz önüne alarak, afetler öncesi, esnası ve sonrasında önleme, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarının nasıl yönetileceği, nelerin yapılacağı ve alınması gerekli tedbirleri, bütün yönleriyle değerlendirilerek afetlere dayanıklı ve dirençli toplum yaratmak amacıyla gerçekleştirebilen çok katmanlı entegre yönetim süreci olarak adlandırılır (AFAD2, 2023).

Bu süreç: (1) Risk ve zarar azaltma; afetlerin etkisini azaltmak ve/veya yok etmek için yapılanlar, (2) Hazırlık; planlar, prosedürler, eğitim, öğretim çalışmaları, (3) Müdahale; can ve mal kurtarma çalışmaları ve (4) İyileştirme; afetin verdiği zararları telafi etmek, iyileştirmek için yapılan çalışmalar şeklinde bir döngüden oluşmaktadır. Bu süreç döngüsü, Bütünleşik Afet Yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Afet yönetimi döngüsünde, her aşamada yapılan faaliyetler, bir sonraki aşamada yapılması gereken faaliyetlerin başarısını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle de afet yönetimi sistemi, kapsamlı, entegre veya bütünleşik afet yönetimi olarak adlandırılır. Afet yönetiminde dört ana evrenin entegrasyonu; kamu, özel sektör, sivil toplum ve gönüllülerin koordineli ve uyum içinde çalışmalarıyla gerçekleşir (Kadıoğlu, 2011: 55-57).

Bütünleşik Afet Yönetimi döngüsünde gönüllüler, en çok katkı sağlayan ve ihtiyaç duyulan mekanizmalardandır. Bütünleşik afet yönetiminin her aşamasında gönüllü desteği ile can ve mal kayıpları azaltılabilecektir. Birçok araştırma, gönüllü çalışmalar ile risk yönetimi safhasında afetlere karşı hazırlıklı olmak için harcanan emek ve bütçenin, kriz yönetimi aşamasındaki müdahale ve iyileştirmede yapılacak harcamalardan daha az maliyetli olacağı yönündedir. Buna etki eden ve bütünleşik afet yönetimlerinde gönüllü katılımı arttıran önemli unsurun ise bu konuda yapılmış olan yasal düzenlemeler ile toplumsal farkındalığın artırılması olduğu belirtilmektedir (Günpay, 2022: 311).

Modern afet yönetim yaklaşımı özellikle afetlerin meydana gelmesinden önceki evreye risk ve tehlikelerin belirlenerek ne gibi önlemler alınarak hazırlıklar yapılması konularına odaklanarak olası afetlerin etkilerinin azaltılmasını amaçlamaktadır. Şekil 1’de Bütünleşik afet yönetim modelinin afet öncesi risk ve zarar azaltma, önlemler ve hazırlık, afet esnası ve sonrası etkin müdahale, kurtarma ve yeniden yapılandırma, iyileştirme süreçleri döngüsel olarak gösterilmiştir. Bu süreçlerin bütünlük içerisinde düşünülerek koordine edilmesi etkin afet yönetimi açısından çok önemlidir (Karaman, 2016: 3).

Şekil 1: Afet Yönetimi Döngüsü (Risk ve Kriz Aşamaları)

Kaynak: Hyogo Protokolü (2005-2015) ve Sendai Çerçeve Planı (2015- 2030) dikkate alınarak Karaman (2016: 4) tarafından geliştirilmiştir.

3. AFAD VE GÖNÜLLÜLÜK

Afet ve acil durumlarda gönüllülük ile ilgili en kapsamlı çalışmalar AFAD tarafından gerçekleştirilmektedir. AFAD, 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık’a bağlı olarak kurulmuş ve bu alandaki yetki ve sorumluluklar böylece tek bir çatı altında toplanmıştır. Bu teşkilat 2018’de İçişleri Bakanlığı’na bağlanmıştır. AFAD Başkanlığı, afet ve acil durumlara ilişkin tek yetkili kurum olup, afet ve acil durumun niteliği ve büyüklüğüne göre Genelkurmay Başkanlığı, Dışişleri, Sağlık, Ulaştırma ve Altyapı ile ilgili olarak diğer bakanlıklar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir (AFAD3, 2023).

AFAD gönüllülük çalışmalarında gönüllülere yönelik şu üç kategori kullanılmaktadır (AFAD4, 2023):

- 1) Temel AFAD Gönüllüsü: Gönüllülük sistemi uzaktan eğitimlerini tamamlamış gönüllülerdir. 15 yaşını doldurmuş ve T.C. vatandaşı olan herkes Temel AFAD Gönüllüsü olabilir.
- 2) Destek AFAD Gönüllüsü: Arama ve kurtarma, sosyal yardım, yangın, ilkyardım gibi konularda, afet ve acil durum hallerinde profesyonel ekiplere destek olabilecek bilgi ve beceriye sahip, destek olmak istediği alanla ilgili AFAD İl Müdürlüklerince düzenlenen yüz yüze eğitimleri başarı ile tamamlamış

ya da o alanda geçerli bir eğitimi olduğunu belgeleyebilen gönüllülerdir. 18 yaşını doldurmuş gönüllüler Destek AFAD Gönüllüsü eğitimlerine katılabilmektedir.

- 3) Uzman AFAD Gönüllüsü: AFAD Gönüllüsü olmuş ve kendi alanlarında (haberleşme, psikiyatri, tercüme, vb.) kariyer sahibi, uygun zaman dilimlerinde gönüllü katkı sunabileceğini belirten gönüllülerdir. 18 yaşını doldurmuş gönüllüler Uzman AFAD Gönüllüsü olabilmektedir

Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat Depremlerinden önce yaklaşık 624 bin olan AFAD gönüllüsü sayısı, deprem sonrasında 1 milyon 390 bine ulaşmış, 36 bin 527 gönüllü deprem bölgesinde yardım faaliyetlerine katılmıştır (TRT Haber, 2023).

AFAD'ın yerel yönetimlerle organik veya hiyerarşik bir bağı bulunmamakla birlikte gönüllülük, gönüllülerin eğitimi, lojistik, ulaşım gibi konularda belediyeler ile koordineli çalışılmakta ve işbirliği yapılmaktadır. Belediyeler ayrıca AFAD'ın Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında çözüm ortağı olarak destek vermektedir. TAMP projesi ile afet ve acil durum öncesi çalışmalara ek olarak acil durum esnasında ve sonrasında da belediyelere operasyon destek ve çözüm ortağı olarak görev ve sorumluluklar verilmiştir. Proje kapsamındaki yükümlülükler ve çalışma alanları; “Beslenme Hizmet Grubu, Psikososyal Hizmet Grubu, Enkaz Kaldırma Hizmet Grubu, Gıda Tarım ve Hayvancılık Hizmet Grubu, Bilgi Yönetimi, Değerlendirme ve İzleme Hizmet Grubu, Lojistik, Ayni Bağış, Depo Yönetimi ve Dağıtım Hizmet Grupları” başlıklarına göre sınıflandırılmıştır (AFAD5, 2023).

4. AFET GÖNÜLLÜLERİNİN ALGI VE DENEYİMLERİNİ TESPİTE YÖNELİK ARAŞTIRMA

4.1. Amaç ve Yöntem

Bu araştırma, 6 Şubat Depremleri sonrasında bölgedeki yardım faaliyetlerine katkı sağlayan afet gönüllülerinin algı ve deneyimlerini tespit etmek ve sonraki çalışmalara katkı sağlama amacını taşımaktadır. Araştırmada, derinlemesine ve detaylı bir analiz yapabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmada, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış toplam 24 sorudan oluşan görüşme formu kullanılmış olup, İstanbul'dan gönderilen 180 afet gönüllüsünden 154'ü katılmayı kabul etmiştir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, sorulara yönelik alınan yanıtlara içerik analizi ve kullanılan kelimelere yönelik ise frekans analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarından elde edilen bulgulardan hareketle 154 afet gönüllüsünün bölgedeki çalışmalardan sonraki algı ve deneyimleri tespit edilmiştir. Gönüllülerin alanla ilgili afet deneyimleri, almış oldukları eğitimler, bölgede sağlanan fayda ve öneriler değerlendirilmiştir.

4.2. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırmanın evreni, 6 Şubat Depremleri sonrasında bölgedeki destek faaliyetlerine katılan tüm afet gönüllüleri olmasına rağmen, tüm gönüllülere ulaşmak mümkün olmadığından, çalışma İstanbul'dan hareket ederek bölgedeki arama, kurtarma ve yardım faaliyetlerine destek veren gönüllü grubuyla sınırlı kalmıştır. Bu alandaki araştırmalardan elde edilecek sonuçların geçerliliğini arttırmak için daha fazla sayıda katılımcıya ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

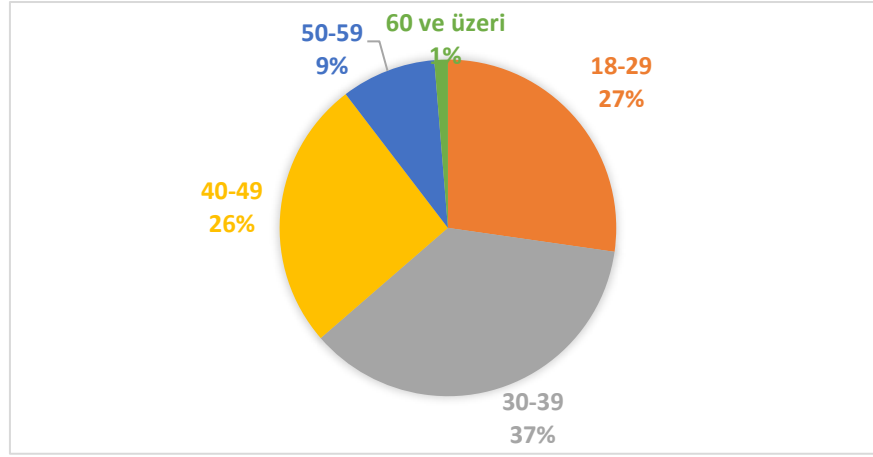
4.3. Katılımcıların Özellikleri

Tablo 1’de katılımcıların cinsiyetleri gösterilmiştir. Katılımcıların % 65’i erkek, % 35’i kadın gönüllülerden oluşmuştur.

Tablo 1. Cinsiyet

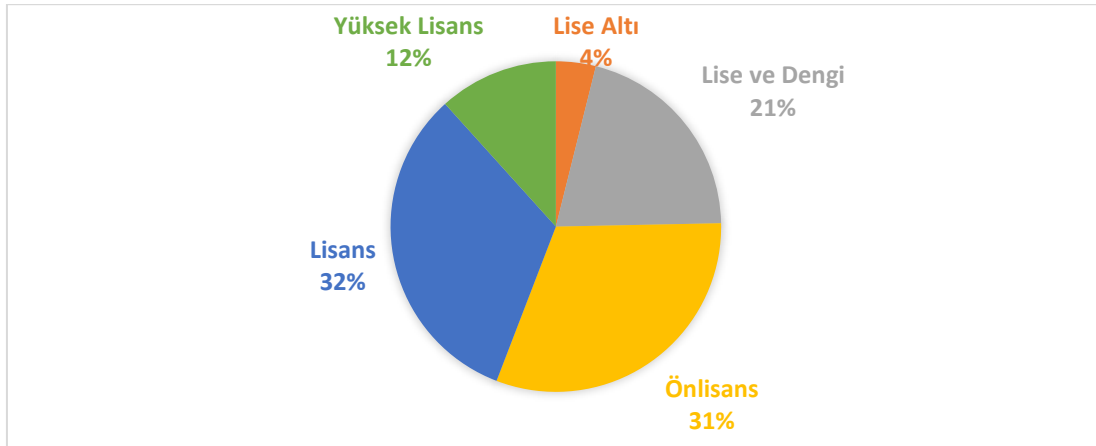
KADIN	54	% 35
ERKEK	100	% 65
TOPLAM	154	100

Katılımcıların % 37’si, 30-39 yaş aralığındadır. Bunu % 27 ile 18-29 yaş aralığı izlemiştir. Üçüncü sırayı % 26 ile 40-49 yaş aralığı izlemiştir. 50-59 yaş aralığı % 9 ve 60 yaş üzeri ise % 1’dir.

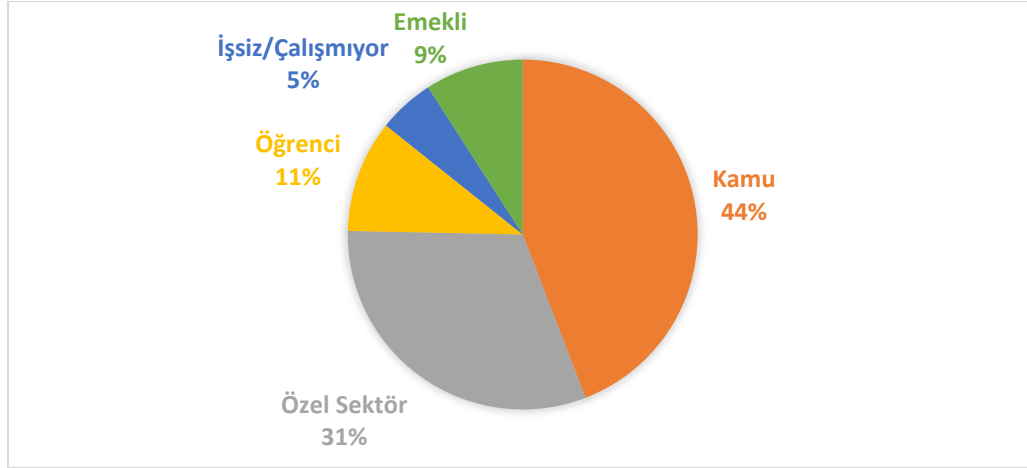
Grafik 1: Yaş Aralığı

Grafik 2’de görüldüğü üzere, katılımcıların % 32’si lisans, % 31’i ön lisans mezunudur. Bu iki grubu % 21 ile lise ve dengi okul mezuniyeti izlemiştir. Yüksek lisans mezunu katılımcı oranı % 12, lise altı katılımcı oranı ise % 4’tür.

Grafik 2. Eğitim Durumu

Grafik 3'te gösterildiği gibi katılımcıların % 44'ü kamu çalışanı, % 31'i özel sektör çalışanıdır. Bu oranları % 11 ile öğrenciler, % 9 ile emekliler izlemiştir. İşsiz veya çalışmayanların oranı ise % 5'tir. Kamu çalışanlarının ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Grafik 3. Meslek Sektör Dağılımı

Afet gönüllülerinin meslekleri ve/veya uzmanlık alanları incelendiğinde, aşağıdaki gruplandırma ortaya çıkmaktadır:

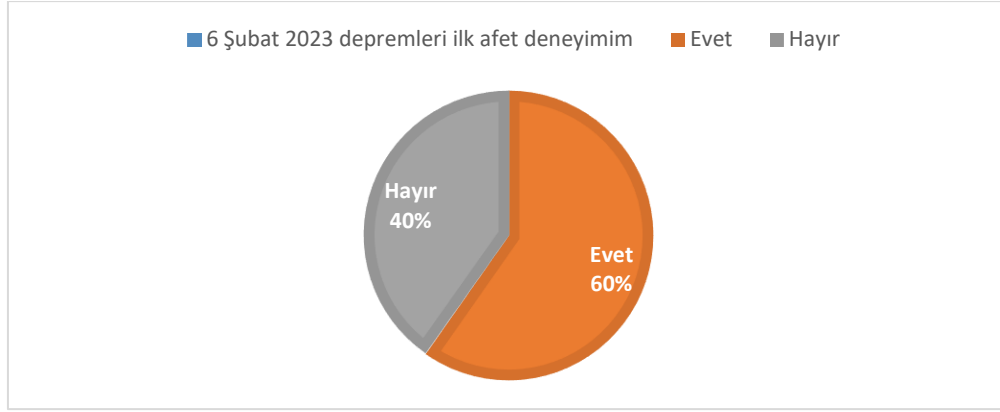
- 1) Elektrik Teknisyeni, Teknisyen, Yol Ustası, Usta, Operatör, İnşaat Teknik Personeli Otomotiv Teknisyeni, Makine Mühendisi, Mühendis
- 2) Kamu personeli, Sivil Savunma Amiri, Yetkilisi, Arama Kurtarma Personeli, Zabıta
- 3) Öğrenci, Öğretmen, Eğitimci
- 4) Doktor, Sağlık Personeli, Alternatif Sağlık Uzmanı- Veteriner
- 5) Kamuda Şoför, Lojistik, Nakliyecisi, İETT Metrobüs Şoförü
- 6) Özel Güvenlik, Yazılım Uzmanı
- 7) Kamuda Yönetici, Muhasebeci, Özel Sektör Ar-Ge Yetkilisi, Dış Protez Teknikeri, Kimya Teknikeri, Kamuda Büro Çalışanı, Kamuda Hizmet Personeli, Yönetici Asistanı, Özel Sektörde Bankacı, Tekne Satış, Özel sektörde pazarlamacı, Sporcu, Strateji, Planlama ve Saha Yönetimi Uzmanı, Yazar, Yönetmen, Berber, Gazeteci, Emlakçı, Turizmci, Kütüphaneci, Grafik Tasarımcı, Teknik Ressam, Tiyatrocu, Müzisyen.

Katılımcılar arasında benzer meslekler gruplandırıldığında usta, operatör, mühendis ve teknisyenlerden oluşan teknik personelin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. İkinci en kalabalık meslek grubu, kamuda görevli sivil savunma uzmanları ile öğrenciler oluşturmuştur. Üçüncü yoğun grup eğitimcilerdir. Ardından, sağlık çalışanları gelmektedir. Son grupta ise ulaşım sektörü, özel güvenlik ve yazılım uzmanları yer almaktadır.

4.4. Yapılandırılmış Sorulara Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Bulgular

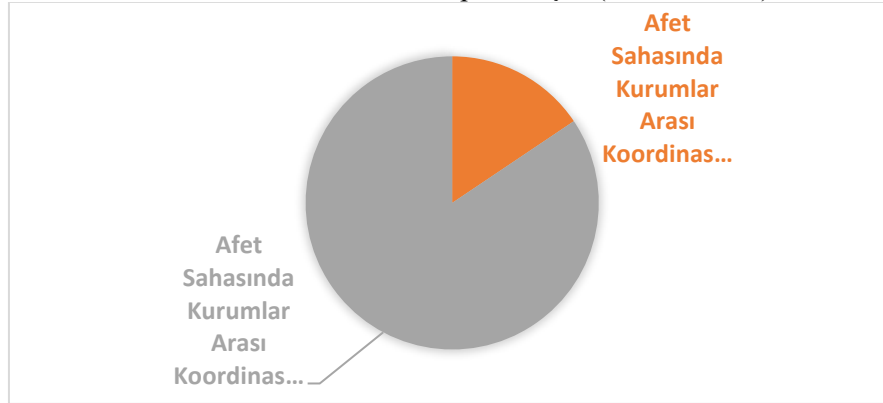
Afet gönüllüsü katılımcıların % 60'ı ilk afet deneyimleri olduğunu belirtmiştir (bkz. Grafik 4). Daha önce bir afette gönüllü olarak katıldığını belirtenlerin görev yapmış olduğu bölgeler: Gölçük Depremi, Bolu Depremi,

İzmir Depremi, Elâzığ Depremi, Kastamonu ve Bozkurt Sel Felaketi, Bartın Sel Felaketi, Düzce Depremi, İstanbul ve Bingöl Depremleridir.

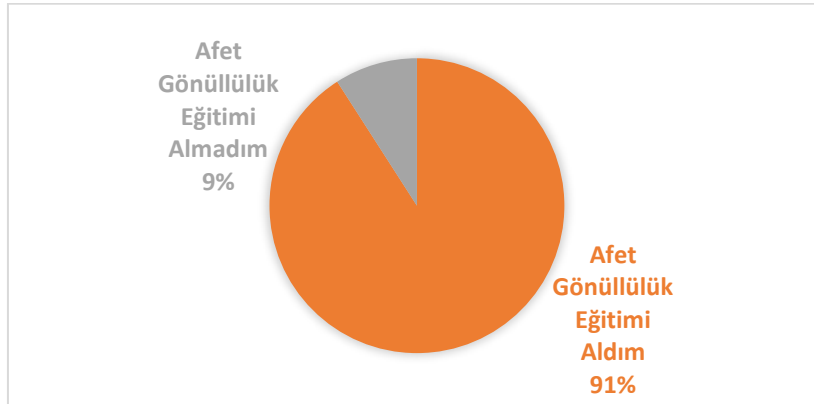
Grafik 4. Afet Faaliyetlerindeki Deneyim

Afet sahasında kurumlar arasındaki koordinasyonun yeterliğine ilişkin soruya karşılık olarak afet gönüllüsü katılımcıların % 84’ü olumsuz, % 16’sı ise olumlu cevap vermiştir (bkz. Grafik 6).

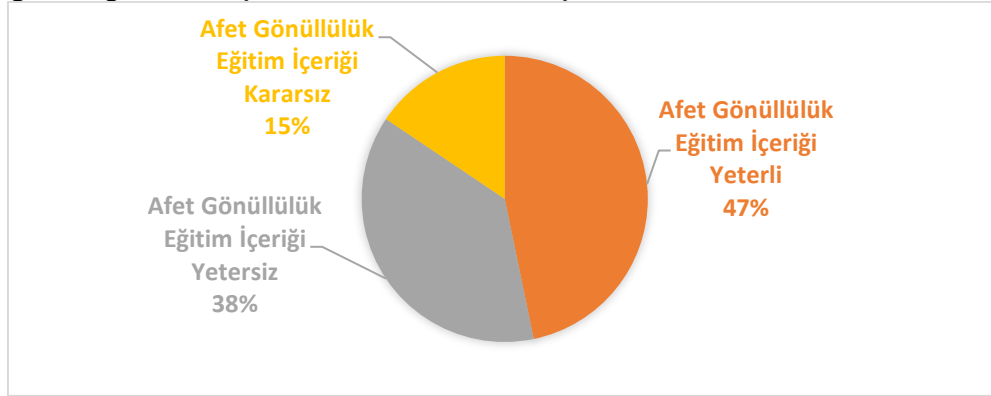
Grafik 5. Afet Sahasında Kurumlar ve Gönüllü Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki Koordinasyon

Grafik 6’da görüldüğü üzere, katılımcıların % 91’i afet gönüllülük eğitimi aldığını, % 9’u almadığını belirtmiştir.

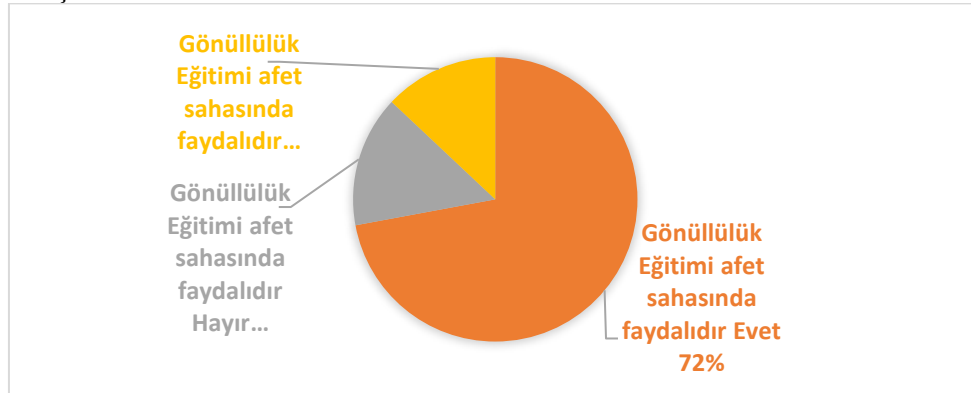
Grafik 6: Afet Gönüllülük Eğitimi

Grafik 7'ye göre afet gönüllüsü katılımcıların % 47'si aldıkları gönüllü eğitiminin yeterli olduğunu, % 38'i ise yetersiz olduğunu değerlendirmiş, % 15'i ise kararsız kalmıştır.

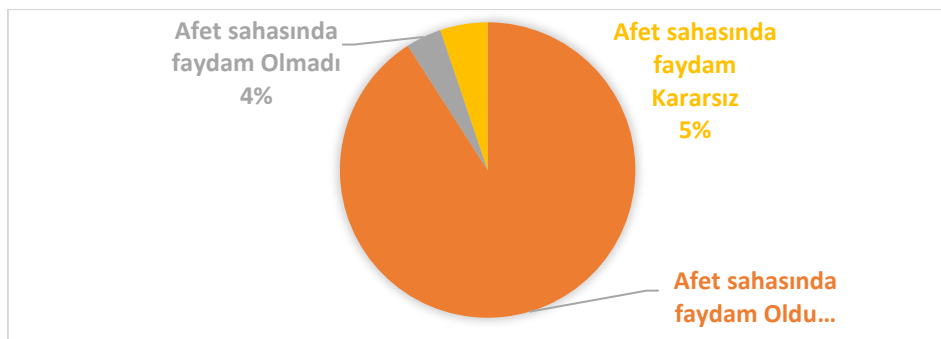
Grafik 7: Afet Gönüllülük Eğitimlerinin İçerik ve Uygulama Açısından Yeterliliği

Aşağıdaki Grafik 8'de de görüldüğü üzere, 6 Şubat Depremlerine sahada müdahaleye giden afet gönüllülerinin % 72'si aldıkları eğitimin afetle mücadele ederken faydalı olduğunu, % 15, faydasız kaldığını belirtmiş, % 13'ü ise kararsız kalmıştır.

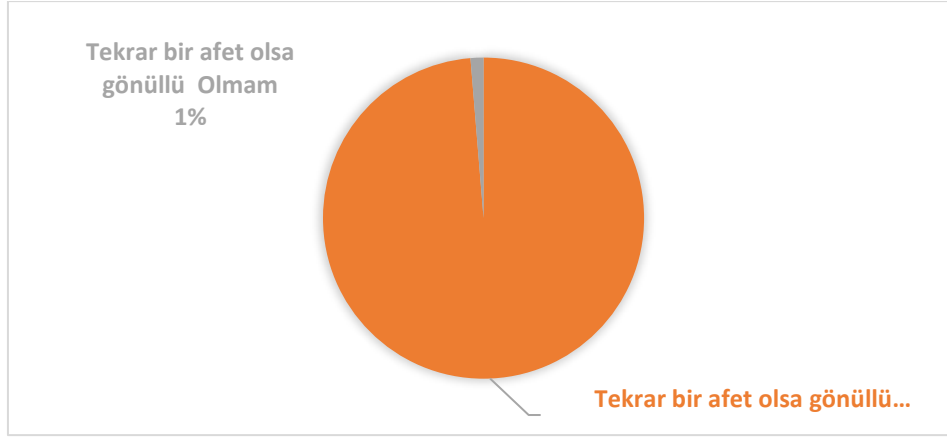
Grafik 8. Afet Gönüllülük Eğitimlerinin Afet Sahasında Faydası

Grafik 9'da, afet gönüllüsü katılımcıların önemli çoğunluğu (% 91) afet sahasındaki faaliyetlerde faydalı olduklarını değerlendirmiştir.

Grafik 9: Afet Sahasındaki Faaliyetlerde Gönüllülerin Sağladığı Fayda

Afet gönüllüsü olarak Deprem Bölgesinde faaliyetlere destek vermiş olan katılımcıların % 99’u tekrar bir afet olması halinde yine gönüllü olarak görev yapmayı isteyebileceklerini belirtmiştir.

Grafik 10. Tekrar Bir Afette Gönüllü Olma İsteği

4.5. Yarı Yapılandırılmış Sorulara Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Bulgular

4.5.1. Katılımcıların Gönüllülük Faaliyetlerin Geliştirilmesine Yönelik Düşünceleri

Afet gönüllülük faaliyetlerinde nelerin geliştirmesi gerektiğine dair soruya verilen yanıtların ortak bileşeni: “eğitim”, “daha fazla saha çalışması”, “koordinasyon” ve “önceden planlama” olmuştur.

6 Şubat Depreminde sahada çalışarak bu araştırmaya katkı sunan katılımcıların bu soruya yönelik verdiği yanıtlardan dikkat çekenler aşağıda sıralanmaktadır:

- Her ilin, ilçenin hali hazırda ekipmanları olmalı ve biz gönüllülerden de böyle bir durumda kim gidebilir kim ne yapabilir bunların değerlendirmesi yapılmalı evet orada bir el bir eldir. Ama eğitim almış olsa bile sahaya ilk etapta gönderilen kişiler önceden seçilmelidir. Diğer gönüllüler daha sonradan çadır ve gelen yardımların ulaştırılması için görevlendirilebilir. Yani ekip içindeki görev dağılımı önceden planlı olmalıdır.
- Her yaştan gönüllüye ihtiyaç var. Afet anı gönüllüleri, afet sonrası gönüllüleri diye iki kategori oluşturulabilir. Afet sonrası gönüllüleri de saha veya masa başı diye kişisel niteliklerine göre ayrılabilir. Öncelikle uyuz, bit vb. sıkıntılarının oluşmasının önünü alabiliriz ümidiyle çamaşırhaneyi seçtim, ancak önce boru patladı sonra deterjan yoktu, sonra 20 makine çalıştırmaya suyun tazyiki yetmediğinden hidrofor gerekiyordu gibi çözümü basit ve çok önemli sorunların giderilmesini beklerken, çalışmadan durmak olmazdı ve merkezde telefon başına geçmemiz bile teknik sorunlar dolayısıyla gecikmeli oldu, bunun gibi birçok farklı aksaklıklara rağmen birçok kişi canla başla seferberdik. Elimizden ne gelirse her zaman hazırız.
- Yeni eğitimler, teknoloji tabanlı enkaz çalışma ortamları, koordinasyon için sağlam bir yönetim anlayışı. Bir alan da değil afete yönelik her alanda eğitim şart. Gün geliyor sağlıkçının işini de sağlıkçı olmayan birisi yapmak zorunda kalıyor. En kötüsünü düşünüp afete hazır olmak gerek.
- Açıkçası gönüllü ve görevlilere gerekirse açık şekilde depremde vefat etmiş insanların görüntüleri enkaz çalışmalarında bulunan kişilerin mesela kafa kamerasıyla kayda alınmış görüntüleri cenaze

veya canlı ile ilk temasını birebir yaşatılmalı başını çevirmeden gözünü kırpmadan bakabilen insanların eğitime devam etmesi gerekiyor.

- Eğitimlerimiz düzenli ve sürekli olmalı. Kurtarma personeli her eğitimi tam teşekküllü almalı, her semtte kurtarma malzemeleri belirlenmeli ve gerektiğinde, bu malzemeler devlet bünyesine alınıp kullanılmalı. Özel sektörle iş birliği gerekiyor. Hangi iş yerinde hangi malzeme varsa tespiti muhtarlıklar da olmalı. Kullanılacak malzeme hemen temin edilmelidir.
- Gönüllüler sınıflandırılmalı mesleklerine göre kategorize edilmeli. Hepsi arama kurtarma faaliyetinde olmamalı.
- Gönüllülük faaliyetleri için öncelikle özel sektörde çalışan biri olarak eğitimlere katılma konusunda devlet desteği, iş yerimde sorun yaşamamalıyım. Kesinlikle eğitimler zorlaştırılarak kişilerin yeteneklerine göre düzenli tekrarları yapılmalı. Çok önemli belli senaryolarda tatbikatların yapılması, gönüllülerin ekiplere ayrılması ve tatbikatların bu ekipleri dahilinde yapılması gerektiği düşünüyorum.
- Olası bir deprem bölgesinde, gidilecek ekiplerin daha önceden belirlenmiş olması A şehrinde yaşanacak depremde B şehirden ekiplerin gidecek olması B şehri depremden etkilendiyse C şehri göreve gidecek şekilde A, B ve C planlarının olması. Ekipmanların yenilenmesi.
- Gönüllü kişilerin gerçek anlamda arama kurtarma yapacak, insanlara ve diğer canlılara yardım edebilecek kişilerden seçilmesi ve bu işlere gerçek anlamda hazır olan insanlara gerçek anlamda arama kurtarma ve ilk yardım eğitimi verilmesi gerekmektedir. Büyük afetlerde bir enkaz başında en az 25-30 kişinin çalışması gerekiyorken; AFAD kurum tüm personelinin arama kurtarma eğitimi almış, madenci eğitim almış kişilerden oluştuğunu varsaysak bile yetmeyecektir. O yüzden gerçek anlamda gönüllülerin tespit edilmesi gönüllülere bir seviye verilmesi en az seviyenin temizlik, taşıma, orta seviyenin psikolojik destek, üst seviyenin de mesela arama kurtarma, enkaza girmek gibi yetkilerinin olması gerekiyor.

4.5.2. Katılımcıların, Afet Sahasında Öncelikle Hangi Meslek Alanlarının Daha Faydalı Olacağına Yönelik Değerlendirmesi

Katılımcılara, afet sahasında öncelikle hangi meslek gruplarına daha fazla ihtiyaç olduğu sorulduğunda; ilk grubu; arama kurtarma faaliyetlerinde yardımcı olabilecek madenciler, inşaat ustaları, iş makinası operatörleri, kalifiye kurtarma ekipleri, mühendis, tekniker gibi meslek dalları almıştır. Bir başka yoğun talep sağlık çalışanlarına yöneliktir. Bu meslekleri öğretmenler, çocuk gelişimi uzmanları, Lojistik organizasyon-koordinasyon uzmanları, pedagoğ, sosyal hizmet uzmanı, psikolojik danışman, Güvenlik güçleri, kamu personeli aşçı meslek grupları izlemiştir.

Bazı katılımcılarının görüşleri şöyledir;

- Alan ayrımı olmaz. Her tür tecrübeye yeteneğe ihtiyaç var. Mesleğinden bağımsız olarak orada çok güzel iş çıkarak arkadaşlar vardı.
- Profesyonel arama kurtarma ekipleri. Enkaza girmedikten sonra hiç kimsenin faydası olacağını sanmıyorum.

- İlk saatlerde; maden ve inşaat, elektrik, fen işleri, kepçe operatörü, vinç operatörü, inşaat işçileri, psikolog, sosyolog gibi insan gücüne ihtiyaç var. Elektrik araçlarının, jeneratör, uzatma kablosu vs. problemleri çözebilecek elektrikçilere ihtiyaç oluyor. Sosyolog ve psikologlar insanları alanda sakinleştirmeli ve sükûnet ile yardımcı olmalı.
- Mühendisler; çünkü arama kurtarmada yapı bilgisi gerekiyor ki kepçe, vinç, hilti gibi aletler kullanılırken nereden ve nasıl giriş yapılacağı belirlenebilir ki can kayıpları azalsın ve daha hızlı ulaşılabilsin.
- Her alandan çalışanlara ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Özellikle afet sahasında bir gönüllünün faydalı olabilmesi tamamen kişisel becerileri, kriz yönetimi ve analitik düşünme kabiliyeti ile alakalıdır. Sağlık personeli olup, kriz yönetimini beceremediği için faydalı olamayan gönüllüler de vardı. Bu yüzden faydalı olmanın meslek ile alakalı olmadığını düşünüyorum.
- Sağlık görevlisi bir gönüllünün ifadesi: “vatandaşlar kötü niyetli olmaksızın yetkili olmadığı durumlarda sağlık konusunda yanlış harekette bulunabiliyor. Sağlık çalışanının daha fazla (hemşireden çok özellikle hekimin) olması bu durumu düzeltir.”
- İnşaat mühendisi (afet durumlarında yapının yıkılma şekli, sebebi ve en sağlıklı hangi yöntemle kaldırılabilceğini bilen biri olması hayat kurtarma sürecinin daha doğru ve hızlı olmasına yardımcı olacaktır.) İkinci ve hatta mümkünse üçüncü dili ileri seviye konuşan görevliler.
- Askerler; bildiğiniz üzere askeri emir komuta sisteminin mükemmel işlemesi ve zor doğa koşullarında bile hayatta kalma becerilerinden yararlanılarak afet bölgelerindeki güvenliği sağlayacaklarını ve koordineli çalışarak daha hızlı sonuca ulaşabileceklerini düşünüyorum. Maden, inşaat gibi yapı sektörlerinde çalışan mühendis ve işçiler. Yapıların durum değerlendirmesini yaparak arama kurtarma çalışmaları sırasında çok faydalı olabileceğini düşünüyorum. Lojistik sektörü yöneticileri insan ve her türlü ikmal transferlerini daha akılcı yöntemler ile koordine edebileceğini düşünüyorum.
- Asker, polis ve güvenlik; bu üç kurum en fazla personel sayısına sahip kurumdur ve her yerde her zaman hazır dırlar.

4.5.3. Afette Arama-Kurtarma, İlk Yardım Faaliyetlerinin Sonrasında Bölgede Hangi İyileştirme Çalışmaları Yapılması Gerektiğine Dair Değerlendirmesi

Katılımcılar, afet ilk yardım faaliyetleri sonrası bölgede iyileştirme çalışmaları için yapılması gereken çalışmaların şu alanlarda yoğunlaştırılması gerektiğini belirtmişlerdir: barınma, sağlık, cenaze işleri, hijyen, güvenlik, psikolojik destek, yardımların düzenli dağıtılması, sosyal alanlar oluşturulması, yardımların sürekli ve koordineli olması.

Bazı katılımcılarının ifadelerinden çıkarılan hususlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Görevli araçlar ve bölgenin plakasını taşımayan araçların şehir trafiğine girmeleri yasaklanmalı ve buna karşılık caydırıcı önlemler alınmalı.
- Öncelikle o bölgede kalan vatandaşlarımızın hayati ihtiyaçları acil şekilde karşılanmalı, seyyar tuvalet ve duşlar kurulmalı.
- Önce yaralılara müdahale sonra dışarda kalanlara ve ölümlerin defnedilmesi ve hastalıkları önlemek için çevrenin ilaçlanması.

- Afet öncesine odaklanılmalı ondan sonra çok çeşitli senaryolar oluşturulmalı. Can ve mal güvenliği sağlanmalıdır; bunun için gerekli sayıda ve malzemeler ile desteklenmiş eğitilmiş ve yetkili (o an sadece ve sadece valiye ya da bakanlıktan emir alan) güvenlik timi oluşturulmalı, Sağlık hizmetleri için görevlendirilecek personel yetiştirilmeli ve bu personel o an da bürokrasiye takılmaması için yetkilendirilmiş olmalı. Afet sonrası eğitimin sürekliliği çok önemli MEB'de görev alan eğitimcilerimizden bir ekip oluşturulmalı olağanüstü olaylarda görev yapabilecek seviyede eğitim almalı ve yetkileri olmalı her zaman her il ve ilçelerde 50 adet ve daha fazla okul için çadır ve konteyner saklanmalıdır.
- Yaşam alanları, oyun alanları, sosyal alanlar devam etmelidir.
- Her toplanma alanı için koordinasyon ihtiyacı olmaktadır. Kalıcı yerleştirmeye kadar insanların ihtiyaçları bir ekip tarafından yönetilmeli. Bu kişiler gereken her ihtiyacı koordine edebilecek yetki ve ehliyete sahip olmalıdır.
- Yardımların tek seferde değil de toparlanma olana kadar düzenli şekilde sağlanması önemli bir husustur.

4.5.4. Afet Bölgesinde Gönüllülerin Yardım Faaliyetinde Bulunduğu Alanlar

Katılımcılar çoğunlukla arama kurtarma ve sağlık alanında yardımda bulduklarını belirtmişlerdir. Bunların dışında kalan ve katılımcıların verdiklerini bazı yanıtlar ise şöyledir;

- İlk gün enkaz çevresinde gerekli önlemleri alma, afetzedeleri sakinleştirip ihtiyaçlarını giderme, profesyonel ekibin ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olma ve daha sonra yardım dağıtımında görev aldım.
- Hijyen maddelerinin dağıtımı ve küçük bir mobil eczane kurarak ihtiyaç duyulan ilaçları insanlara ulaştırma dağıtımı.
- Arama kurtarma, çadır kurma ve yardımları ulaştırma faaliyetlerine katıldım. Zaman zaman da çadır ziyaretlerinde bulunup insanlara yalnız olmadıklarını oraya onlar için gittiğimizi ve her zaman yanlarında olduğumuzu aktardık.
- Arama kurtarma gönüllülerine yardım. Çadır kurma, yemek yapma, köylere yardım (giyecek, yiyecek, yaşamsal ihtiyaçlar) götürme.
- Depoda giysi düzenlenmesi, çamaşırhane, e-devletten konteyner taleplerinin teyidi ve konteyner tahsisi için afetzedelerle telefon iletişimi.
- Haberci, profesyonel ekiplere lojistik destek sağlayıcı.
- Çadır kurulumu, tır ve kamyon yardım malzemeleri indirme, istif ve dağıtımı, yemek dağıtımı yardımı, çadır kentte insan ilişkileri ve çocuklara oyun ablalığı desteği.
- El aletleri ve jeneratörün başındaydım; ihtiyaca göre makineyi teslim ediyor ve geri gelmesinin takibini yapıyordum.

- *Sahada çadır kurma, havalimanı temizliği, erzak dağıtımı, koli düzenlenmesi ve ayrıştırılması, enkazda arama kurtarmada bilgi toplama. Gelen yardımlarla ihtiyacı olan kişilerin koordinasyonunu sağlama. Adres belirleme, teyit etme ve yetkililere bildirme.*
- *Hatay havaalanı pist onarım ekiplerine destek.*

4.5.5. Afet Bölgelerinde Bulunulan Gün Sayısı ve Yeri

Tablo 2’de Gönüllülerin Afet Bölgesinde Kaldığı İller ve gün sayıları verilmiştir.

Tablo 2. Gönüllülerin Afet Bölgesinde Kaldığı İller ve Gün Sayıları

İl	Gönüllü Sayısı	Kalınan Gün Sayısı	Ortalama Kalınan Gün Sayısı
Hatay	74	508	6,87
Malatya	18	128	7,11
Adıyaman	16	124	7,75
Kahramanmaraş	12	76	6,33
Osmaniye	6	38	6,33
Adana	6	22	3,66
Gaziantep	4	30	7,5
Diyarbakır	2	18	9
Toplam	138	944	6,84

4.5.6. Deprem Bölgesindeki Deneyimlerden Ortaya Çıkan Olumlu Tespitler

Katılımcıların afet bölgesindeki deneyimleri sonucu olumlu olarak en çok insani duygulara ait ifadelerin geçtiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda değerlendirilen ifadeler şu şekildedir: Hayat kurtarmak, dayanışma, yardım, yardımlaşma, saygı iyi niyet, faydalı olmak, dostluk, paylaşma, birlik beraberlik, el ele vermek, ekip çalışması, karşılıksız verme, katkı sağlamak, minnet, mutluluk, farkındalık oluşturmak, hayata bakışın değişmesi, değer katmak, saygı, iyi niyet, millet olmak, tek yürek olmak, bütün olmak...

Dikkati çeken derecede sıklık arz eden ifadeler ise tecrübe kazanmak ve öğrenmek üzerine olmuştur; Kullanılan ifadeler: afetlere karşı deneyim, sahada öğrenmek, eksikleri görmek, hazırlıklı olmak, kendini geliştirmek, özgüven, bilgi edinmek, ihtiyaçların belirlenmesi, yeni fikirler geliştirmek, koordineli çalışmak, organize olmak şeklinde olmuştur.

Belirtilen diğer hususlar: bilinçli olmak, sakin kalmak, soğukkanlı olmak, dirayetli olmak, iletişim, kaosu yönetmek, akılla hareket etmek, doğru uygulamaları bilmek ve uygulamanın önemi, erken müdahale üzerine olmuştur.

Sıklıkla kullanılan diğer ifade ise; eğitim, eğitimlerin önemi ve gerekliliği üzerine olmuştur. Yukarıda belirtilen doğrultudaki bazı katılımcı ifadeleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- *Afet bölgesinde duygusal davranmanın değil bilinçli davranmanın önemli olduğunu anladım. Erken müdahalenin ve organizasyonun ne kadar hayati önem taşıdığını fark ettim. Kendi adıma kendimi*

geliştirmem gerektiğinin farkına vardım. Afetzedelere yardımcı olabilmenin ve profesyonel ekiplere destek vermenin çok tatmin edici bir duygu sağladığını deneyimledim.

- *Afetzedelerin çoğunun bir cümleyle ilgimize dahi binlerce teşekkür edişi ve saha görevlilerinin bu kadar büyük afette dahi her sorunu çözebilme gayretleri ve biz gönüllülerle başarılı bir şekilde koordine çalışabildikleri için minnettarım.*
- *Arasam bu kadar iyi niyetli insanları bir arada bulamazdım ve insani yardım sunmanın sağladığı tatmini fark edemezdim.*
- *Aldığımız eğitimlerin insan hayatına dokunmak için ne kadar önemli ve gerekli olduğunu gördüm.*
- *Kişisel anlamda böyle bir tecrübeyi sahada edinmek daha biçilemez. İnsan psikolojisini anlama yönetme, ihtiyaçların belirlenmesi, tedariki, ekip çalışması ve organizesi.*
- *Kendimi daha bilgili ve tecrübeli hissetmeme vesile oldu. Hayata karşı bakış açım değişti. Neler yapabileceklerini ne gibi önlemler alınabilecek onları görmüş oldum ve birçok yapılabilir projenin fikrini orda oluşturdum.*
- *Burası benim için çok büyük bir tecrübe oldu. İnsanlar panik halinde canı yanmış hem onları sakinleştirmek zorundasınız hem de işinizi yapmak zorundasınız.*
- *Kişisel olarak, konfor alanından çıktığımda, ne kadar dayanıklı olabileceğimi öğrendim. Din, dil, ırk, siyasi düşünce vb. ayrımların olmadığı (en azından birçok yerde) herkesin elinden geleni yapmaya çalıştığı, tam bir birlik hali gördüm. İnsanımız yardımseverliğini sonuna kadar kanıtladı.*
- *Milletimizin tek yürek olduğunu görmek, herkesin iyi niyetli, çikarsız oluşu ve kendilerinden çok bölgede yaşayan insanları düşünmesi olumlu tecrübelerdi.*
- *Yardım edebilmek ve yardımlaşmanın ne demek olduğunu tam anlamıyla yaşayıp el ele verildiğinde en kötü bir durumun bile üstesinden gelinebileceğini gördüm ve yaşadım.*

4.5.7. Deprem Bölgesindeki Deneyimlerden Ortaya Çıkan Olumsuz Tespitler

Katılımcıların olumsuzluklarla ilgili en çok kullandığı ifadeler, en yüksek frekans sırasıyla: koordinasyon ve organizasyonda yaşanan olumsuzluklar, ekipman eksikliği, iletişim eksikliği, zaman zaman yaşanan gerginlikler, eğitimsizlik ile lojistik ve ulaşım sorunlarıdır.

Bazı katılımcıların ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır:

- *Afetlerde en büyük problem bir yerden başka yere gitmek. Trafik karmaşası acil durum araçlarının dahi ulaşımında ciddi sorun teşkil ediyor.*
- *Bu tür durumlar için afet senaryoları oluşturulmalı. Tatbikat yapılmalı. Özel ya da kamu çalışanlarının bu tür gönüllü çalışmalara daha yüksek katılım sağlamasına yönelik kurum ve şirketlerle koordinasyon sağlanmalıdır.*
- *Yeterli ilk yardım eğitimi alınmadan sahada görev yapacak gönüllülerin çaresizlik yaşadığından hareketle hem ilk yardım hem de arama kurtarmaya yönelik eğitimlerin artırılması gereklidir.*

- *Amaçları yardım etmek olan ancak yetersiz kalan bazı gönüllülerin kuru kalabalık ve bilgi kirliliğine yol açtıkları gözlemlenmiştir.*

Beş afet gönüllüsü katılımcı ise olumsuz bir deneyim yaşamadıklarını ifade etmiştir.

4.5.8. Afet Yönetimi Kapsamında Daha Yapılacaklara Yönelik Değerlendirmeler

Araştırmaya katılım sağlayan afet gönüllüleriyle yapılan görüşmelerde dikkati çeken ifadeler şu şekildedir:

- *Her yaştan gönüllüye ihtiyaç var. Afet anı gönüllüleri, afet sonrası gönüllüleri diye iki kategori oluşturulabilir. Afet sonrası gönüllüleri de saha veya masa başı diye kişisel niteliklerine göre ayrılabilir.*
- *Bölgede görevlendirilen kişilerin örneğin enkaz çalışmasındaki verimine bakılmalı, eğitim alması değil sahada faydalı olması. Afet gönüllüsü her türlü görüntüyle başa çıkabilecek derecede soğukkanlı olmalı.*
- *Her şehir için neyi nerde bulacağın bir veri tabanı olmalı. Orayı bilmeyen kişi, bu veri tabanı sayesinde işini daha çabuk görebilmelidir.*
- *Afet il müdürlüklerinde havayolu ile şehre gelen malzemesiz akredite arama kurtarma ekiplerine ilk müdahaleler için 30-40 adet çanta hazırlanmalı ve içine; demir kesme makası, hilti, balyoz, manivela sarjlı kesme-ayırma, kazma, el feneri vb. malzemeler konulmalıdır.*
- *Eğitim almış olsa bile sahaya ilk etapta gönderilecek kişiler önceden belirlenmiş olmalı ve bunlara öncelik verilmelidir. Diğer gönüllüler daha sonradan çadır ve gelen yardımların ulaştırılması için görevlendirilebilir.*
- *Afet gönüllüsü olan ve arama kurtarma ve ilk yardım eğitimi almış kişilerin iş yerlerine acil durumlarda kişinin görevlendirildiğine yönelik yazı gönderilmeli ve kişinin afetle mücadele faaliyeti sona erdirdikten sonra iş kaybına uğramaması sağlanmalıdır.*
- *İl ve ilçelerde mahallelerde temel seviyede afet eğitimleri verilmelidir. Zira ilk müdahaleler, kendisi de afettede olan insanlar tarafından gerçekleştirilmektedir.*

SONUÇ

Bulguları müteakip afetlerde dikkate alınması amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, 6 Şubat Depremlerinde gönüllü olarak çalışan afet gönüllülerinden elde edilen tespit ve öneriler şu şekildedir:

- *Afet gönüllülerinin ağırlıklı olarak erkeklerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Arama kurtarma çalışmalarının yapısı ve kadınların aile içi sorumlulukları nedeniyle bu sonuç anlaşılabilir bir durumdur. Bununla birlikte kadınların yapıları gereği sahip oldukları organize etme, psikolojik olarak destek olma, empati kurma, şefkat gösterme gibi niteliklerinin afet sahasında oldukça fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yüzden kadın gönüllülerin teşvik edilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.*
- *Gönüllülerin genel kanısı, aldıkları eğitimlerinin afet sahasında faydalı olduğunu yönündedir. Ancak, bu eğitimlerin içeriğinin ve sıklığının artırılmasına ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir.*

- Büyük çoğunluk, afet sahasındaki faaliyetlerde faydalı oldukları düşündüklerini belirtmiştir. Bununla birlikte “daha fazla saha çalışması”, “koordinasyon” ve “önceden planlama” ihtiyacı vurgulanmaktadır.
- Katılımcılar çoğunlukla arama kurtarma ve sağlık alanında destek sunmuşlardır. En kalabalık meslek grubu; usta, operatör, mühendis gibi teknik meslek sahipleridir. Diğer meslek grupları sırasıyla; kamu sektörü çalışanları, sivil savunma ekipleri, öğrenciler, eğitmenler, öğretmenler, sağlıkçılar-veterinerler, lojistik-ulaşım, özel güvenlik ve yazılım uzmanları olmuştur. Afet gönüllüleri sahadaki deneyimlerinden hareketle, sağlık çalışanlarına ve ayrıca bu açıdan pedagoğ, sosyal hizmet uzmanı, psikolojik danışman gibi meslek gruplarına olan gereksinim duyduklarını vurgulamışlardır.
- Gönüllüler, afet sahasında kurumlar arasındaki koordinasyonda eksiklikler yaşandığını belirtmişlerdir. Deprem etkilediği alan, şiddeti, iletişim araçlarının etkisiz kalması, görevli personelin de depremden etkilenmesi gibi faktörler göz önüne alındığında ilk anlarda koordinasyonun zayıf kalması olası gözükse de müteakip afetlerde bu durumun giderilmesine ihtiyaç olan bir husus olduğuna dikkat edilmelidir.
- Katılımcıların tamamına yakını tekrar bir afet yaşanması halinde gönüllü olmayı tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Bu isteğin ardındaki motivasyon; hayat kurtarma, faydalı olma, dayanışma, birlik beraberlik, yardımlaşma güdüleriyle ifade edilebilir. Bu tür duyguların teşvikinin toplumsal dayanışmayı güçlendireceği açıktır.
- Afet gönüllülerine ihtiyaç olmakla birlikte bu desteklerin çok iyi koordine edilmesi de önemlidir. Gönüllü çalışmalarının müdahale ve afet sonrası olarak iki kategoriye ayrılabilmesi ve gönüllü faaliyetlerinin afet sahası ve afet gerisi faaliyetler şeklinde ve gönüllülerin niteliklerine göre düzenlenebileceği değerlendirilmektedir.
- Katılımcılar afet bölgelerindeki çalışmaları sonucunda kendilerinde ortaya çıkan değişimleri; “farkındalık kazanmak, benzersiz bir tecrübe, milletçe tek yürek olmak” ifadeleri ile tanımlamışlardır. Bireysel olarak bilinç ve farkındalık arttıkça toplumsal farkındalık da artacak ve afet yönetiminde daha başarılı olacaktır. Bu nedenle afetlerde gönüllülük deneyimi sadece belli bir bölgeyle sınırlı kalmayıp tüm ülkeye etki eden bir hareket olarak düşünülmalıdır.
- Çalışmada dikkati çeken bir başka husus ise, gönüllülerin hem afetzedeler hem de afet gönüllülerinde ortaya çıkan psikolojik destek ihtiyacıdır.

Bu araştırma sayesinde yapılan en önemli tespitlerden birisi de Türk milletinin afetzedelere karşı sergilediği takdire şayan tavidir. Ülkenin farklı yerlerinden milyonlarca insanın afet bölgelerinde yaşayan insanlara fiilen veya madden destek sunmak için üstün bir çaba sarf etmiştir. Bu durum, Türk milletinin yüksek maneviyat, sorumluluk ve farkındalık bilinci bakımından sahip olduğu yüksek meziyetleri göstermektedir. Ancak bu çabaların, afet öncesi, afet anı ve afet sonrası dönemlere ayrılarak sistemli bir şekilde koordine edilmesi ve Bütünleşik Afet Yönetimi Sisteminin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi sayesinde arzu edilen hedeflere ulaşabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- AFAD1, <https://gonullu.afad.gov.tr/> (05.04.2023).
- AFAD2, <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>, (06.04.2023).
- AFAD3, <https://www.AFAD.gov.tr/AFAD-hakkinda>, (11.04.2023).
- AFAD4, TAMP Planı. https://www.AFAD.gov.tr/kurumlar/AFAD.gov.tr/2419/files/Afet_Mud_Pl_ResmiG_20122013.pdf (15.04.2023).
- AFAD5, [https://www.AFAD.gov.tr/kurumlar/AFAD.gov.tr/2419/files/Afet_Mud_Pl_Resmi G_20122013.pdf](https://www.AFAD.gov.tr/kurumlar/AFAD.gov.tr/2419/files/Afet_Mud_Pl_Resmi_G_20122013.pdf) (15.04.2023).
- Bolat, C. ve Öztop, S. (2023). “İstanbul İlçe Belediyelerinde Sivil Savunma Birimlerinin Yapısal ve İşlevsel İncelemesi”, *Afet ve Risk Dergisi*, C.6 (3), ss. 659-876.
- Brennan, M.B., Rosemary, V., Flint, C. G. (2005). Community Volunteers: The Front Line of Disaster Response, *the International Journal of Volunteer Administration* Volume XXIV, Number 4. https://www.researchgate.net/publication/310594259_Community_volunteers_the_front_line_of_disaster_response (10.11.2023).
- Chen, H.Y., Ahmad, C.A., Abdullah, K.L. (2019). Disaster relief work: The experiences of volunteers in Malaysia, *International Journal of Disaster Risk* Volume 43, February 2020, 101414, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2212420919309410?via%3Dihub> (15.11.2023).
- Dostal, J. (2016). Volunteer centers as nonprofit personal agencies for making good – lessons from the Czech Republic, 15th International Scientific Conference on Economic and Social Development- Human Resources Development Varazdin 9-10 June 2016, pp-238-246
- Daddaust, L., Asgari, A., MCBey, K.J., Elliot, S., Normand, A. (2021). Spontaneous volunteer coordination during disasters and emergencies: Opportunities, challenges, and risks, *International Journal of Disaster Risk Reduction* Volume 65, November 2021, 102546 <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2212420921005070?via%3Dihub> (25.11.2023).
- Ganoe, M., Roslida, J., Sihotang, T. (2023). The Impact of Volunteerism on Community Resilience in *Disaster Management, Insan Akademika Publications*, Volume 12, No: 3, pp 199-213
- Günpay, O. G. (2022). Türkiye’de Bütünleşik Afet Yönetiminde Gönüllülük ve Mevzuat, *Dirençlilik Dergisi* 6(2), 2022, (311-319) ISSN: 2602-4667 DOI: 10.32569/resilience.1030481.Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2107465> (10.11.2023).
- İçişleri Bakanlığı. (2000). Gönüllülerin Sivil Savunma Hizmetlerine Katılma Esasları Yönergesi. Mevzuat No: 88/12777.
- İstanbul Teknik Üniversitesi. (2023). İTÜ 2023 Ön İnceleme Raporu. https://haberler.itu.edu.tr/docs/default-source/default-document-library/2023_itu_deprem_on_raporu.pdf (11.11.2023)
- Kadioğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi. Beklenmeyeni Beklemek En Kötüsünü Yönetmek*. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.2. baskı. Yayın No: 103
- Karaman, Z. T. (2018). Afetlerde Erken Uyarı ve Toplumsal Farkındalık Yaratmada Etkili Kamu Politikaları. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 7, sayı 2: 493-517. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bitlissos/issue/41200/476119> (13.11.2023).

- Karaman, Z. T. (2016). Bütünleşik Afet Yönetimi, Bölüm: “Afet Yönetimine Giriş ve Türkiye’de Örgütlenme”, Z.T. Karaman ve A. Altay, (Ed.), 1.Baskı. İzmir, s.3-4. İlkem Yayınları.
- Korkın, E., Öztop, S. (2022). “Büyükşehir Belediyelerinin Stratejik Planlarında Afet Yönetimi”, *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, C.7, S.1, ss.61-75.
- Masoumi, G., Ardalan, A. & Jannat, F. (2014). Survey participation of volunteers in natural disasters, *International Journal of Current Life Sciences - Vol.4, Issue, 5*, pp.2049-2051, May, 2014.
- Öztop, S. ve Bolat, C. (2022). “Belediye Sivil Savunma Personelinin Afet Yönetimine Yönelik Algısı: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği”, 22. KAYFOR (Kamu Yönetimi Forumu), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, 1-2 Ekim 2022.
- Steffen, S. L., & Fothergill, A. (2009). 9/11 Volunteerism: A Pathway to Personal Healing and Community Engagement. *The Social Science Journal*, 46(1), 29–46. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2008.12.005>
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1016/j.soscij.2008.12.005>
- Şentürk, M. (2022). *Gönüllülük ve Gönüllülerle Birlikte Çalışmak*. Murat Şentürk (Ed). İstanbul Üniversitesi Yayınları. E-ISBN 978-605-07-0825-7 <https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/book/gonulluluk-ve-gonullulerle-birlikte-calismak/home> (09.11.2023).
- TRT Haber (2023). <https://www.trthaber.com/haber/gundem/deprem-sonrasi-afad-gonullu-sayisi-ikiye-katlandi-757377.html> (29.11.2023).
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (2023). <https://www.un-spider.org/risks-and-disasters> (05.11.2023).
- Whittaker, J., McLennan, B., Handmer, J. (2015). A review of informal volunteerism in emergencies and disasters: Definition, opportunities and challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, Volume 13, September 2015, Pages 358-368
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420915300388> (05.10.2023).
- Yıldırım, S. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş Depreminin Psikososyal Etkisi ve Depremzedelere Yönelik Sürdürülebilir Müdahalenin Önemi Üzerine Bir Gözlem Araştırması, *Anasay*, Yıl 2023, Sayı: 24-., 133- 153, (30.10.2023)
- Yumagulova, L., Phibbs, S., Kenney, C. M., Yellow, D., Christianson, A. C. & McGee, T. K. (2019). The Role of Disaster Volunteering in Indigenous Communities, *Environmental Hazards*, <https://doi.org/10.1080/17477891.2019.1657791>.
- Yüce, Ö. (2021). Afet Gönüllülerinin Motivasyon Envanteri: Bursa İli Örneği. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. “Afet Eğitimi ve Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi”
<file:///C:/Users/user/Downloads/670826.pdf> (13.11.2023).
- Resmi Gazete (1958). Sivil Müdafaa Kanunu (7126). Yayın Tarihi: 09.06.1958. Sayı: 9931.
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9931.pdf>
- Resmi Gazete (2013). Afet ve Acil Durumla Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği (6085). Yayın Tarihi: 18/12/2013.No: 28855. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20135703.pdf>
- Resmi Gazete (2020). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Afet ve Acil Durumlara İlişkin Hizmet Standartları ve Akreditasyon Esaslarının Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik. Yayın Tarihi: 29/07/2020. Sayı: 31200 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/07/20200729-1.htm>